

Łukasz Barański

Wybrane konflikty zbrojne w ujęciu polemologicznym (część 1) : II wojna indochińska

Obronność - Zeszyty Naukowe Wydziału Zarządzania i Dowodzenia Akademii Obrony Narodowej nr 4(8), 5-31

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Autor

mgr Łukasz Barański

l.baranski@aon.edu.pl

WYBRANE KONFLIKTY ZBROJNE W UJĘCIU POLEMOLOGICZNYM (CZEŚĆ 1). II WOJNA INDOCHIŃSKA

Czym jest polemologia?

Najprościej rzecz ujmując, jest ona pewnym obszarem wiedzy obejmującym identyfikowanie związków przyczynowo-skutkowych skupionych wokół wojen i konfliktów zbrojnych. Jako źródłostów polemologii należy traktować dwa greckie wyrazy: *polemos* – oznaczające wojnę, i *logos* – oznaczające rozum, a w szerszym naukowym ujęciu – normatywną teorię poznania umysłowego. Można więc stwierdzić, że polemologia jest swoistą *logiką wojny i następstw z niej wynikających*¹. Współcześnie polemologię definiuje się najczęściej jako *dyscyplinę naukową zajmującą się badaniem wojen i konfliktów zbrojnych w ujęciu interdyscyplinarnym. Bada się ich naturę i uwarunkowania, lokalizuje w czasie i przestrzeni, bada ich periodyczność, intensywność, związki przyczynowo-skutkowe oraz typologię*². Interdyscyplinarność polemologii wynika z faktu, iż jednym z głównych jej założeń jest obserwowanie zjawiska wojny w sposób podobny do badań innych zjawisk społecznych³. Została ona szczególnie podkreślona w twórczości prekursora tej dyscypliny naukowej – francuskiego socjologa i prawnika Gastona Bouthoula. W swoim dziele *Traktat o polemologii. Socjologia wojen (Traite de polemologie. Socjologie des guerres)* szczegółowo określił główne zagadnienia polemologii, wśród których wymienia się następujące: kwestie metodologiczne badań nad wojnami, definicje i ograniczenia zjawiska wojny, filozoficzne doktryny wojen, morfologię wojen, socjologiczne znaczenie ewolucji techniki wojennej, taktykę i strategię, aspekty ekonomiczne wojen, elementy demograficzne wojen, elementy psychologiczne

¹ L. Ciborowski, *Polemologia – stan obecny i perspektywy*, [w:] M. Huzarski, B. Szulc, *Metodologiczna tożsamość polemologii*, AON, Warszawa 2010, s. 10.

² T. Kęsoń, *Pojęcie konfliktu i wojny w literaturze. Podejście polemologiczne w badaniach konfliktów zbrojnych*, skrypt internetowy: www.osrodekbadania.waw.pl, s. 10 [dostęp: 20.12.2013].

³ A. Gałganek, *Polemologia jako krytyka peace research*, *Studia Nauk Politycznych*, nr 3-4 (75-76), 1985, s. 133.

wojen, domniemane przyczyny wojen, cykliczność wojen, rozwój i badania polemologii⁴.

Tadeusz Kęsoń, określając cele polemologii jako nauki o wojnie, zalicza do nich:

- analizowanie konfliktów przeszłości i teraźniejszości oraz prognozowanie takich zdarzeń w przyszłości;
- określanie natury konfliktów, ich okresowości, intensywności, czasu trwania, form, typologii;
- analizowanie zaangażowania sił zewnętrznych;
- badanie reakcji społeczności międzynarodowej⁵.

Na tej podstawie można zatem wyróżnić dwie zasadnicze części polemologii: badania etiologii wojen – przyczyn wojen na określonych poziomach i zakresach oraz prospekcji – badań nad zagrożeniem wojną w danym czasie z wykorzystaniem barometrów polemologicznych⁶. W ramach badań etiologii wojen, w literaturze przedmiotu najczęściej podkreśla się skupienie przyczyn konfliktów zbrojnych na trzech poziomach:

- strukturalnym – są to przyczyny wynikające z różnic w rozwoju intelektualnym, rozwoju techniki, rozwoju ekonomicznym, rolniczym i przemysłowym, sytuacji demograficznej, uwarunkowaniach historycznych i geograficznych;
- koniunkturalnym – są to przyczyny głównie polityczne – alianse, koalicje, zmiany i zachowania opinii publicznej pod wpływem propagandy, indoktrynacji i ideologii;
- okazjonalnym – przyczyny bezpośrednie, takie jak: nieprzewidziane incydenty, prowokacje itp.⁷

Z kolei do prospekcji polemologia wykorzystuje pięć barometrów polemologicznych:

a) czynniki geograficzne i geopolityczne – względnie najbardziej ogólne i stabilne, obejmują wszystkie elementy charakteryzujące właściwości geograficzno-polityczne i czasowo-przestrzenne. Umożliwiają one wyznaczenie tzw. *czarnych linii pęknięć polemologicznych* (lokalizowanych wzdłuż miejsc występowania konfliktów zbrojnych w określonym czasie) oraz *linii podziału* (wyznaczane są przez podziały rasowe, etniczne, religijne i ideologiczne, zróżnicowany poziom rozwoju demograficznego i przyrostu naturalnego);

⁴ Por., M. Huzarski, *Wiedza o polemologii*, [w:] M. Huzarski, B. Szulc, *Metodologiczna...*, wyd. cyt., s. 17.

⁵ T. Kęsoń, *Badania konfliktów zbrojnych i wojen w XX wieku – doświadczenia polemologiczne*, [w:] M. Huzarski, B. Szulc, *Metodologiczna...*, wyd. cyt., s. 79.

⁶ M. Huzarski, *Kwestie teoretyczne podejścia polemologicznego*, materiał z wykładu w ramach przedmiotu Teoretyczne podstawy polemologii, AON, Warszawa 2013.

⁷ T. Kęsoń, *Badania...*, wyd. cyt., s. 80.

b) czynniki długookresowe – dotyczą przede wszystkim teorii periodyczności wojen. Polemologowie zakładają, że czas trwania istotnych procesów jest specyficzny dla każdego typu społeczeństwa, a zmiany jego periodyczności powodują zmianę typu cywilizacji;

c) czynniki koniunkturalne – są związane z wydarzeniami politycznymi, a przez to mają charakter bardziej zmienny i kompleksowy. Zaliczamy do nich zawieranie aliansów, porozumień i koalicji prowadzących do gwałtownej zmiany układu sił oraz naruszenia wewnętrznej lub zewnętrznej dotychczasowej równowagi strukturalnej;

d) barometry struktur narodowych – związane są ze strukturą państwa, jego cechami, wskaźnikami statystycznymi rozwoju (*stan sektora przemysłowego, rolniczego, usług*), wskaźnikami demograficznymi, stanem sprawności armii i jakością jej uzbrojenia;

e) barometry polemologiczne krótkookresowe – związane są z poszukiwaniem przyczyn konfliktów zbrojnych w sferach motywacji, predyspozycji psychologicznych i socjologicznych. Szczególnie rozpatruje się w nich oddziaływanie mediów oraz propagandę, które powodują przekształcenie agresywności rozproszonej w czynną wrogość⁸.

Widać więc, że podejście polemologiczne w analizie konfliktów zbrojnych musi uwzględniać aspekty polityczne, militarne (sztuka wojenna), ekonomiczne, technologiczne, ideologiczne i religijne, demograficzne, geograficzne, kulturowe, psychologiczne i historyczne. Biorąc pod uwagę powyższe uwarunkowania, można stwierdzić, że analiza polemologiczna uwzględnia systemowe podejście w badaniu konfliktów zbrojnych, umożliwiające kompleksowe poznanie przyczyn, przebiegu i skutków konfliktów oraz prognozowanie ich wystąpienia w danym regionie i uwarunkowaniach.

Tło historyczne i przyczyny konfliktu

Dominujący nad swoimi zachodnimi sąsiadami (Laosem i Kambodżą) zarówno pod względem ludnościowym (w omawianym okresie ok. 60 mln mieszkańców), jak i potencjałem gospodarczym, Wietnam wywodzi swe kulturowe korzenie z Chin. Utworzone przez jednego z chińskich wodzów Trieu Da w 207 r. p.n.e. sino-wietnamskie królestwo Nam Viet, rozciągające się na obszarach południowych Chin i Tonkinu wraz z deltą Rzeki Czerwonej, od 111 r. p.n.e. znajdowało się pod kontrolą chińskiej dynastii Han. Ponad tysięczne rządy chińskie zakończone dopiero na przełomie 938 i 939 r. wycisnęły niezatarte piętno na Wietnamie, który zaakceptował konfucjańskie wartości społeczne i polityczne⁹. Pierwsi Europejczycy zaczęli

⁸ T. Kęsoń, *Pojęcie...*, wyd. cyt., s. 17.

⁹ Zob., P. Ostaszewski, *Wietnam. Najdłuższy konflikt powojennego świata 1945-1975*, Wydawnictwo DiG, Warszawa 2000, s. 27.

przybywać do Wietnamu w momencie zdobywania przez ten kraj nowych terytoriów. W XVI wieku trafili tam Portugalczycy, a pamiątką po ich obecności jest nazwa południowej części Wietnamu – Kochinchina. Niedługo potem do kraju zaczęli przybywać francuscy misjonarze. Pierwszym z nich był jezuicki duchowny Aleksander de Rhodes. Niezwykłe talenty językowe pozwoliły mu na zastosowanie dla języka wietnamskiego łacińskiej transkrypcji, dzięki czemu możliwe było przetłumaczenie Biblii i krzewienie wśród Wietnamczyków chrześcijaństwa. Jednocześnie obecność misjonarzy otworzyła Wietnam na wpływy francuskie.

Współczesny Wietnam leży na obszarze południowo-wschodniej Azji i zajmuje nadmorską część Półwyspu Indochińskiego o powierzchni ok. 330 tys. km kwadratowych. Ze względu na znaczne południkowe rozciągnięcie terytorium państwa oraz ukształtowanie terenu Wietnam leży w strefie dwóch pasów klimatycznych: północna część kraju znajduje się w strefie klimatu zwrotnikowego, a południowa część w strefie klimatu równikowego. Wspólnym elementem dla obu stref klimatycznych w Wietnamie jest sezonowość monsunowa. Charakterystyczne cechy takiego klimatu to stosunkowo duża wilgotność i opady deszczu oraz sezonowe wiatry, które w okresie letnio-jesiennym występują w formie huraganów, zwanych tajfunami. Wietnam ma także dość zróżnicowaną rzeźbę terenu. Niemal połowę kraju stanowią wyżyny, z czego około 30% to pasma górskie. Na północy w strefie przygranicznej leży rozległa wyżyna Viet Bac, która jest przedłużeniem chińskiej Wyżyny Junnan-Kuejczou. Viet Bac otoczona jest niewysokimi pasmami górskimi i ograniczona od południa doliną Rzeki Czerwonej. W środkowej i południowej części kraju ciągną się na długości blisko 1200 km Góry Annamskie. Wietnam posiada liczne zasoby naturalne, w szczególności bogate złoża węgla kamiennego, rudy metali oraz złoża gazu ziemnego i ropy naftowej (odkryte w latach 1986-1987¹⁰). W omawianym okresie gospodarka Wietnamu opierała się w głównej mierze na rolnictwie. Główne produkty uprawne to kawa, ryż, herbata i tytoń. Ze względu na długą linię brzegową (blisko 3,5 tys. km) znaczącą gałąź gospodarki stanowi rybołówstwo i akwakultura.

Z punktu widzenia sztuki wojennej Wietnam był niezwykle trudnym terenem do prowadzenia działań wojennych. Ukształtowanie powierzchni, gęste tropikalne lasy i dżungla (zajmujące obszar ok. 135 tys. km kwadratowych), gorący i wilgotny klimat, brak rozwiniętej infrastruktury transportowej – znaczenie utrudniały prowadzenie działań wojskom francuskim i amerykańskim. Zabagnione pola ryżowe w okresie pory deszczowej utrudniały przesuwanie się patroli pieszych i zmechanizowanych, zmuszały do korzystania z grobli i omijania przeszkód, utrudniały manewr i narażały na straty

¹⁰ <http://encyklopedia.pwn.pl/haslo/4575710/wietnam-gospodarka.html> [dostęp: 02.12.2013].

bez kontaktu z przeciwnikiem (miny, pułapki)¹¹. W okresie monsunów pułap chmur (szczególnie w rejonie delty rzeki Mekong¹²) często sięgał wysokości 200 m, co wpływało na zmniejszenie dystansu wzrokowej obserwacji prowadzonej przez naziemnych i powietrznych obserwatorów do odległości maksymalnie 1000 metrów. Wiecznie zielone lasy wietnamskie wyrastające na wysokość 30-75 m tworzyły 3-4 warstwy trudno przekraczalne dla patroli pieszych i zmechanizowanych, stanowiły przy tym siedlisko licznych drapieżników, gadów, jadowitych węży i owadów – roznosicieli malarii i żółtej febry, na które żołnierze spoza Azji byli wyjątkowo nieodporni. W okresie opadów lustro wody podnosiło się średnio o 10 metrów, zalewając liczne obszary, powodując przy tym, że sprzęt ciężki w tym czasie możliwy był do wykorzystania jedynie na 45% obszaru kraju¹³. Wyjątkowo groźnym zjawiskiem były tajfuny, występujące w okresie letnio-jesiennym. Paraliżowały one działanie lotnictwa taktycznego i wojsk lądowych.

Należy także zaznaczyć, że na omawianym teatrze działań wojennych dostrzega się różnorodny skład ludnościowy, na który składało się w tym czasie ok. 60 grup etnicznych, różniących się między sobą zarówno pod względem języka, religii, jak i poziomem rozwoju gospodarczego, społecznego i kulturowego. Dodając do tego długi okres zależności Wietnamu od innych państw, trudno dokładnie sprecyzować polemologiczne czynniki koniunkturalne i barometry struktur narodowych.

Historia Wietnamu i całych Indochin obfituje w walki narodów o niepodległość lub jej utrzymanie. Głównym przeciwnikiem w tej walce na przestrzeni dziejów były Chiny, traktujące ten obszar jako własną strefę wpływów i dążące do uzyskania kontroli nad Półwyspem Indochińskim. W dobie kolonializmu Wietnam – w wyniku dwóch wojen z lat 1858-1862 i 1883-1884 – znalazł się pod protektorem francuskim (od 1884 r.¹⁴), podobnie jak sąsiedni Laos i Kambodża. Wtedy to wietnamski cesarz Tu Duca uznał i potwierdził traktaty francusko-wietnamskie, które dawały te ziemie pod zarząd francuski. Dokonano wtedy także podziału kraju na trzy części: Kochinchinę (Nam Bo), Tonkin (Bac Bo) i Annam (Trung Bo)¹⁵. W wyniku porozumienia obszar Kochinchiny stał się integralną częścią Francji, natomiast krainy Annam i Tonkin oraz Laos i Kambodża utworzyły francuskie protektory, rządzone przez rezydentów powołanych z metropolii. Wraz

¹¹ Zob., J. Poksiński (red.), *Sztuka wojenna sił zbrojnych uczestniczących w wojnach lokalnych i ważniejszych konfliktach zbrojnych po II wojnie światowej*, AON, Warszawa 1997, s. 63.

¹² Będącej najgęściej zaludnioną częścią Wietnamu w tamtym okresie – obejmującą ok. 35% ogółu ludności.

¹³ Tamże, s. 64.

¹⁴ J. Odziemkowski, *Międzynarodowe konflikty zbrojne po drugiej wojnie światowej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Warszawa 2006, s. 110.

¹⁵ <http://wojnawwietnamie.promonet.com.pl/Podzial-Wietnamu-przed-wojna.html> [dostęp: 26.03.2012].

z umacnianiem się rządów kolonizatorów w tym regionie, na jego prowincji postępował proces kształtowania świadomości narodowej podbitych ludów, a w konsekwencji pojawienia się ruchów narodowowyzwoleńczych. Czas największego rozkwitu tychże ruchów można przypisać do okresu II wojny światowej. Jednocześnie obszar Indochin stał się areną ścierania się wpływów Stanów Zjednoczonych, ZSRR, Chin, Japonii, Francji i Wielkiej Brytanii. Ta rywalizacja nie pozostała bez konsekwencji dla narodu wietnamskiego – w jej wyniku doszło do znacznego rozdrobnienia politycznego, powodującego konflikty wewnętrzne niemożliwe do rozwiązania drogą pokojową.

Walkę o odzyskanie suwerenności Wietnamczycy rozpoczęli na przełomie XIX i XX wieku. Początkowo przywództwo utrzymywali antyfrancuscy feudałowie. Po pierwszej wojnie światowej coraz większą rolę zaczęli odgrywać komuniści. W 1927 roku powstała Wietnamska Partia Narodowa związana z Kuomintangiem¹⁶, przez co wpływy Chin w regionie znacząco się zwiększyły. Z kolei w 1930 roku wietnamski uczonej konfucjanista i polityk Hồ Chí Minh¹⁷ założył Komunistyczną Partię Indochin, z inicjatywy której w 1941 roku powstała Liga Niepodległości Wietnamu (lub Front Niepodległości Wietnamu albo Liga Walki o Niepodległość Wietnamu – w skrócie Viet Minh), przekształcona po 3 latach w Wietnamską Armię Ludową. Walka partyzancka z francuską administracją i japońską okupacją¹⁸ wzrastała.

¹⁶ *Kuomintang, Partia Narodowa* – chińska partia polityczna założona przez Sun Jat-Sena po rewolucji 1912 roku. Połączył on działające luźno różne organizacje antycesarskie wchodzące w skład Ligi Związkowej. W początkowym okresie była organizacją o programie zbliżonym do komunizmu, postulującą sprawiedliwość społeczną i egalitaryzm. W wyborach 1913 r. Kuomintang uzyskał większość głosów, ale konflikt z rządem spowodował zdelegalizowanie Kuomintangu i pozbawienie jego członków mandatów poselskich. Sun-Jat-Sen udał się na emigrację. Po przejęciu władzy przez Czang Kaj-Szeka dokonano w partii czystki, usuwając wszystkich sympatyków komunizmu. Przywódca partii utworzył rząd w Nankinie i zerwał sojusz z komunistami. Dysponował bardzo silną władzą dyktatorską, co uzasadniało trwającą wojnę domową. Kuomintang sprawował w Chinach władzę w latach 1924-1949 i utracił ją na rzecz komunistów. Pokonani zwolennicy partii na czele z Czang Kaj-Szekiem schronili się na wyspie Formoza (obecnie Tajwan), gdzie partia ta utrzymuje władzę do dziś. Zob., <http://portalwiedzy.onet.pl/21686,,,kuomin-tang,haslo.html> [dostęp: 25.11.2013].

¹⁷ Hồ Chí Minh to pseudonim polityczny, tak naprawdę przywódca wietnamskich komunistów nazywał się najprawdopodobniej Nguyễn Sinh Cung, chociaż znany jest również jako Nguyễn Tất Thành lub Nguyễn Ái Quốc. Ho był ciekawą postacią. Otrzymał europejską edukację we francuskim liceum w Hue, w 1911 roku opuścił Wietnam na pokładzie liniowca *Admiral Latouche-Tréville*, na którym, pracując jako pomocnik kuchenny, dotarł do Francji. W metropolii pracował w różnych zawodach, dużo czasu spędzając przy tym w bibliotekach, poznając europejską kulturę i społeczeństwo. Przebywał także w Stanach Zjednoczonych i Wielkiej Brytanii. W czasie konferencji wersalskiej wnioskował o prawa obywatelskie dla mieszkańców swojej ojczyzny, lecz został zignorowany. W 1921 roku był jednym z członków założycieli francuskiej partii komunistycznej. Lata 20. i 30. spędził w ZSRR i Chinach. Zob., <http://historiaswiata.com.pl/wpis/49/> [dostęp: 26.11.2013].

¹⁸ Po klęsce Francji w 1940 r. Japończycy narzucili gubernatorowi francuskiemu Indochin admirałowi Jeanowi Decoux swoją obecność. Kolaboracyjny rząd Vichy zawarł w 1940 roku porozumienie z Japonią zezwalające na rozmieszczenie garnizonów japońskich

Od października 1944 roku Viet Minh prowadził działania zbrojne w górnym Tonkinie, zaś do wiosny następnego roku armia wyzwolénca opanowała znaczną część północnych terenów kraju, walcząc zarówno przeciwko Japończykom, jak i władzy marionetkowego cesarza Annamu – Bao Daia. Na wieść o wypowiedzeniu wojny Japonii przez ZSRR Ho Chi Minh postanowił wywołać 16 sierpnia powszechne powstanie narodowe. Oddziały Wietnamskiej Armii Ludowej szybko zajęły północną część Wietnamu z miastem Hanoi (19 VIII) oraz dużą część południa kraju (rys. 1.). Po kapitulacji Japonii w II wojnie światowej 2 września 1945 roku proklamowano utworzenie Demokratycznej Republiki Wietnamu (DRW) na całym obszarze kraju. Paradoxem – w kontekście późniejszej historii Wietnamu – jest fakt, iż obwieszczając ukonstytuowanie się DRW Ho Chi Minh wykorzystał słowa amerykańskiej Deklaracji Niepodległości: *Wszyscy ludzie stworzeni są równi; Stwórca obdarzył ich pewnymi nienaruszalnymi prawami, w skład których wchodzi życie, wolność i swoboda ubiegania się o szczęście. Te nieśmiertelne słowa rozpoczynające treść amerykańskiej Deklaracji Niepodległości z 1776 roku należy ująć w szerszym kontekście i zrozumieć jako równość wszystkich w urodzeniu, prawo do życia, szczęścia i wolności. Również i francuska Deklaracji Praw Człowieka i Obywatela stanowi, iż wszyscy ludzie są równi i obdarzeni równymi prawami. Prawdy te są niezaprzeczalne*¹⁹. Ho Chi Minh w tym okresie wielokrotnie deklarował wielki podziw i szacunek dla Stanów Zjednoczonych, podjął także współpracę z amerykańskimi służbami specjalnymi OSS (Office of Strategic Services – poprzedniczka CIA). Proklamowanie niepodległości DRW spowodowało interwencję Francji. Nie zamierzała ona rezygnować z wietnamskich posiadłości, o czym świadczy oświadczenie rządu Republiki Francuskiej z 24 marca 1945 roku powołujące do życia Federację Indochin, która miała być częścią Unii Francuskiej. Jej interesy na zewnątrz miała reprezentować Francja²⁰.

w północnej części Wietnamu (w sile 6 tys. żołnierzy). Rok później zezwolił na dyslokację wojsk w całym Indochinach, przy zachowaniu francuskiej administracji. Japończycy zastąpili również dawną metropolię pod względem ekonomicznym, skupując m.in. duże ilości ryżu. Zob., J. Kukułka, *Historia współczesnych stosunków międzynarodowych 1945-1996*, Wydawnictwo naukowe Scholar, Warszawa 1996, s. 68.

¹⁹ M. Naworski, *I wojna indochińska. Przyczyny wybuchu konfliktu*, dostępne w Internecie: <http://www.tpnh.pl/index.php/artykuly/artykuly-naukowe/14-i-wojna-indochinska-przyczyny-konfliktu> [dostęp: 26.11.2013].

²⁰ Por., S. Zapolski, *Wojna partyzancka w Wietnamie 1946-1954*, Warszawa 1976, s. 429-432.

Źródło: *The Pentagon Papers*, Gravel Edition, Volume 1, Chapter 3, *The Geneva Conference, May-July, 1954*, Boston: Beacon Press 1971, s. 123.

Rys. 1. Tereny opanowane przez Viet Minh, przełom 1944 i 1945 r.

Począwszy od marca 1946 roku na południu kraju zaaktywizowała się dzięki wsparciu DRW komunistyczna partyzantka, która pod hasłem zjednoczenia kraju rozpoczęła walkę z siłami francuskimi. W tej sytuacji Paryż zdecydował się na rozwiązanie siłowe. W grudniu wybuchły walki między garnizonem francuskim a siłami zbrojnymi DRW. W Wietnamie rozpoczął się konflikt zbrojny, który z niewielkimi przerwami trwał przez trzydzieści lat.

Początkowo siły francuskie szybko opanowały miasta północy. Jednak w obliczu szybkiego rozrastania się sił partyzantów przewaga metropolii francuskiej stopniowo się kurczyła. Punktem przełomowym była klęska w dolinie Dien Bien Phu, która znacząco przyspieszyła podpisanie w Genewie porozumienia pokojowego (tzw. układy genewskie – 20-21 lipca 1954 r.)²¹. Na mocy tego porozumienia Francja kończyła działania w Wietnamie i rezygnowała z pretensji terytorialnych na obszarze Indochin. W rozstrzygnięciu problemu wietnamskiego przyjęto rozwiązanie podobne do zastosowanych w Korei – mocarstwa zdecydowały o podziale kraju w pobliżu 17 równoleżnika, na linii rzeki Ben Hai. Na północy powstała Demokratyczna Republika Wietnamu, na południu zaś Państwo Wietnamskie. Do 20 lipca 1956 r. planowano wybory, z których wyłoniona władza miała dokonać zjednoczenia kraju. Porozumienia zabraniały też wprowadzania do Wietnamu personelu i sprzętu wojskowego, natomiast zużyty sprzęt mógł być wymieniany tylko na zasadzie *jeden do jednego*. Ponadto zabroniono tworzenia nowych baz wojskowych na terenie całego Wietnamu. Wprowadzanie w życie postanowień z Genewy miała nadzorować specjalna komisja składająca się z przedstawicieli Polski, Kanady i Indii (przewodniczący). Porozumień nie podpisał rządzący południem Wietnamu rząd Ngo Dinh Diema²², co miało konsekwencje dla późniejszej historii Wietnamu. Pochodną I wojny indochińskiej była także operacja *Passage to Freedom*, czyli wymiana ludności między oboma nowo powstałymi państwami. Premier Diem, który był wyznania rzymskokatolickiego, zachęcał katolików z północy do migracji na południe – w wyniku tego około miliona katolików przeniosło się na tereny Kochinchiny. W tym samym czasie 90-100 tys. komunistów wyjechało z południa do DRW. Na polecenie władz w Hanoi na południu pozostało jednak ok. 10 tys. uśpionych bojowników Viet Minhu, którzy niedługo później zasilili struktury Vietcongu. Z polemologicznego punktu widzenia linia demarkacyjna między północą i południem stała się więc swoistą *linią podziału* wyznaczoną już wtedy przez czynniki ideologiczne oraz religijne, ale także *czarną linią pęknięcia*, wokół której rozegrać się miała niebawem kolejna wojna.

II wojna indochińska

W październiku 1955 r. na południu Wietnamu odbyło się referendum, w którym mieszkańcy mają wybierać prezydenta (pomiędzy Ngo Dinh Diemem a Bao Daiem). Wyniki – powszechnie uważane za sfałszowane – jednoznacznie wskazały na zwycięstwo Diema, który niedługo po wyborze

²¹ J. Pimlott, *Wojna w Wietnamie*, Agencja Wydawnicza Morex, Warszawa, 1993, s. 23.

²² Sprawował władzę od czerwca 1954 r.

proklamował powstanie Republiki Wietnamu. Dążąc do konsolidacji państwa, prezydent rozpoczął brutalną rozprawę z komunistami i opozycją. Tępieno wszelkie przejawy niezadowolenia z polityki władz, w administracji szerzył się nepotyzm i korupcja. Powodowało to rosnące niezadowolenie społeczeństwa, przysparzające dodatkowo popularności komunistom.

Diem podzielał obawy wyrażane przez świat zachodni, że w przypadku zarządzenia wyborów ściśle kontrolowani przez komunistów mieszkańcy DRW zagłosują jednomyślnie, co w połączeniu ze słabością władzy na południu doprowadzi do zjednoczenia Wietnamu pod egidą Hanoi. Dlatego zgodę na przeprowadzenie wspólnych wyborów uzależniał od wprowadzenia swobód politycznych dla obywateli DRW, czego rząd w Hanoi nie chciał uczynić. Do wyborów więc nie doszło, a powstanie samodzielnego państwa na południu wywołało ogromne rozczarowanie władz w Hanoi. Komuniści byli pewni sukcesu w wyborach i liczyli na zjednoczenie kraju pod ich patronatem. Dodatkowo Państwo Wietnamskie w lutym 1955 roku zostało wzięte pod opiekę Organizacji Paktu Azji Południowo-Wschodniej (SEATO)²³. W tej sytuacji po raz kolejny zdecydowano się na zbrojne wystąpienie. W Hanoi przygotowano struktury, kierownictwo i program Narodowego Frontu Wyzwolenia Wietnamu Południowego (NFWWP), którego główną siłą była Partia Ludowo-Demokratyczna powołana w grudniu 1959 roku na bazie południowo wietnamskich struktur Partii Pracujących Wietnamu (Lao Dong). Pragnąc nadać w oczach opinii publicznej i międzynarodowej NFWWP charakter ogólnonarodowy, komuniści posłużyli się starym sposobem stosowanym przez nich wielokrotnie w wielu państwach m.in. Europy Wschodniej – dopisali do składu Frontu nazwy wielu rozmaitych organizacji, które często były fikcyjne bądź składały się tylko z kierownictwa – miało to świadczyć o szerokim poparciu społecznym.

Sytuacja w Wietnamie budziła niepokój Waszyngtonu. Aktywność USA w tym regionie rozpoczęła się jeszcze w czasie panowania francuskiego²⁴. Amerykanie finansowali częściowo francuską kampanię przeciwko DRW. Po jej zakończeniu ich wsparcie przeniosło się na Państwo Wietnamskie. Amerykański plan *pacyfikacji* kraju zakładał wzmocnienie armii południo-

²³ SEATO, *South East Asia Treaty Organization, Organizacja Paktu Południowo-Wschodniej Azji*, organizacja wojskowo-polityczna założona na podstawie Paktu Manili z 1954, z siedzibą w Bangkoku. Była elementem systemu amerykańskich sojuszy antykomunistycznych o charakterze polityczno-wojskowym (wraz z m.in. NATO, CENTO). Członkami SEATO były: Australia, Filipiny, Francja, Nowa Zelandia, Pakistan, Tajlandia, Wielka Brytania i Stany Zjednoczone. Celem Paktu było pokojowe rozwiązywanie sporów, strony Paktu zobowiązywały się do udzielania pomocy w zwalczaniu agresji, co faktycznie oznaczało niedopuszczanie do poszerzania wpływów komunizmu, przejmowania władzy przez ugrupowania lewicowe. W 1972 z Paktu wycofał się Pakistan. W roku 1977 w wyniku sprzeczności interesów między Stanami Zjednoczonymi i Francją nastąpiło rozwiązanie organizacji. Zob., <http://portalwiedzy.onet.pl/71646,,,seato,haslo.html> [dostęp: 03.12.2013].

²⁴ Po tym, jak Chiny i ZSRR nawiązały stosunki dyplomatyczne z DRW, Amerykanie poparli Autonomiczną Republikę Kochinchiny.

wowietnamskiej, budowę tzw. *wiosek strategicznych*, do których planowano przesiedlać ludność wiejską zagrożoną partyzantką, naprawę administracji i podniesienie poziomu życia ludności do końca 1962 roku²⁵. Jednak mimo rosnącego wsparcia Waszyngtonu, skorumpowane i słabe rządy prezydenta Diema przysparzały coraz więcej popularności komunistom. Powszechna defraudacja amerykańskiej pomocy sprawiała, że warunki życia w wioskach strategicznych daleko odbiegały od założeń, przez co chłopcy przenosili się do nich bardzo niechętnie. Coraz większą swobodę działania, zwłaszcza wśród ludności wiejskiej, zyskiwał Vietcong – partyzantka komunistyczna działająca od 1959 roku. Naciski na prezydenta Diema i próby reform nie przynosiły jednak rezultatu. Dzięki wsparciu z północy Vietcong stawał się z czasem coraz bardziej znaczącą siłą. Waszyngton ostrzegał władze w Hanoi, że wspieranie partyzantów wywoła ostrą reakcję USA. Przy cichej aprobacie Amerykanów jesienią 1963 roku południowowietnamska armia dokonała zamachu stanu – Diem zginął, a władzę w kraju przejęli wojskowi.

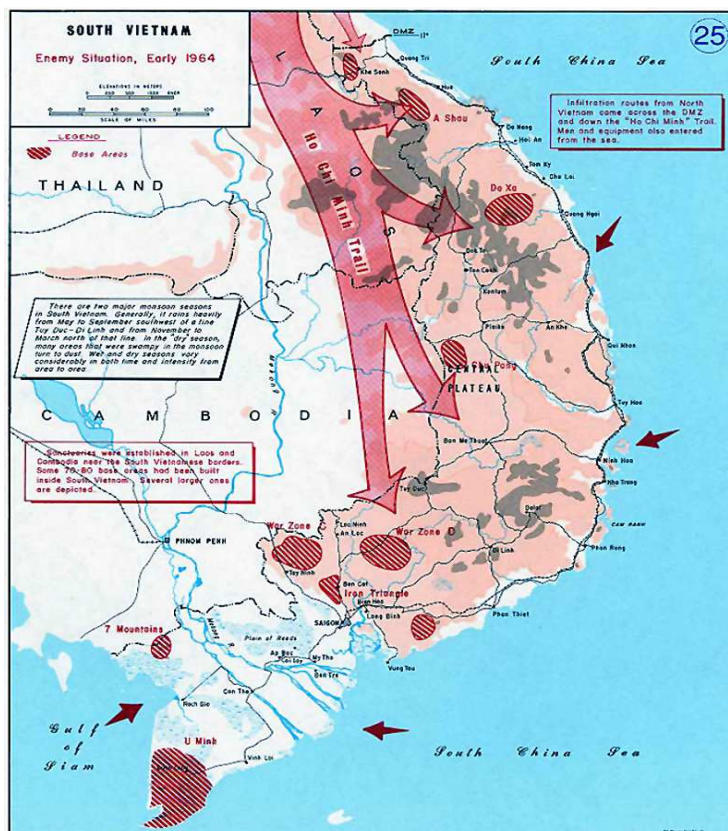
W latach 50. i 60. XX wieku polityka Stanów Zjednoczonych opierała się na dwóch podstawowych założeniach: po pierwsze przyjęto, że teren Azji południowo-wschodniej jest obszarem ważnym dla USA ze strategicznego punktu widzenia; po drugie przewidywano, że zwycięstwo komunistów gdziekolwiek w regionie, pociągnie za sobą dalsze ich sukcesy i stopniowy spadek znaczenia Waszyngtonu na tym obszarze (tzw. *teoria domina*)²⁶. Liczono jednak na to, że strategiczną dominację USA w Indochinach da się osiągnąć bez bezpośredniego zaangażowania amerykańskich wojsk.

Niestety lata 60. zrewidowały ten pogląd. Okazało się, że wsparcie udzielane nieudolnym rządóm, utworzonym dosyć sztucznie w dobie schyłku kolonializmu nie jest w stanie powstrzymać ekspansji komunizmu. Ostrzeżenia i groźby także nie robiły wrażenia na komunistach z północy. Zorganizowany na wzór północnowietnamskiej armii Vietcong (mniejsze oddziały łączono w bataliony, bataliony w pułki, zaś z pułków formowano dywizje) dzięki transportom idącym tzw. *szlakiem Ho Chi Minha* przez przygraniczne terytoria Laosu (omijając dobrze strzeżoną linię demarkacyjną nad rzeką Ben Hai – patrz rys. 2.) stawał się coraz bardziej znaczącą siłą. Począwszy od lipca 1964 roku, na południe zaczęły także przenikać regularne oddziały Wietnamskiej Armii Ludowej wyposażone w broń ciężką. W tej sytuacji ówczesny prezydent USA Lyndon B. Johnson zdecydował

²⁵ J. Odziemkowski, *Konflikty międzynarodowe po 1945 roku*, wyd. Bellona, Warszawa 2011, s. 88.

²⁶ R. A. Kosta, *Kryzys amerykańskiej polityki globalnej w latach 70. XX wieku na przykładzie wojny wietnamskiej i jego konsekwencje dla regionalnego układu sił*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2005, s. 19.

o zwiększeniu liczby amerykańskich doradców wojskowych w Wietnamie Południowym do 23 tysięcy.

Źródło: <http://www.worldhistoryblog.com/2007/05/vietnamgearcom.html> [dostęp: 3.12.2013].

Rys. 2. Szlak Ho Chi Minha

W 1964 roku doszło do poważnych incydentów z udziałem sił amerykańskich. W dniu 30 lipca osłaniający rajd rozpoznawczy południowowietnamskich komandosów niszczyciel Maddox został zaatakowany przez północnowietnamskie kutry torpedowe na wodach międzynarodowych. Okręt wezwał na pomoc lotnictwo, które ogniem zmusiło przeciwnika do ucieczki²⁷. Waszyngton został powiadomiony o zajściu, jednak nie podjęto działań odwetowych. Z kolei w nocy 4 sierpnia w podobnej sytuacji znalazł się niszczyciel Turner Joy – został zaatakowany przez łódzie przeciwnika 50 mil od brzegu DWR. Tym razem prezydent L. B. Johnson wyraził zgodę na odwetowe uderzenie na bazę kutrów torpedowych w Vinh²⁸. W odpo-

²⁷ Por., P. Ostaszewski, *Wietnam...*, wyd. cyt., s. 389-390.

²⁸ Tamże, s. 14.

wiedzi partyzanci dokonali ostrzału z moździerzy amerykańskiej bazy w Bien Hoa, powodując pierwsze poważne straty po stronie USA – zginęło 5 Amerykanów a 76 odniosło rany. Zniszczeniu uległo 36 samolotów i śmigłowców.

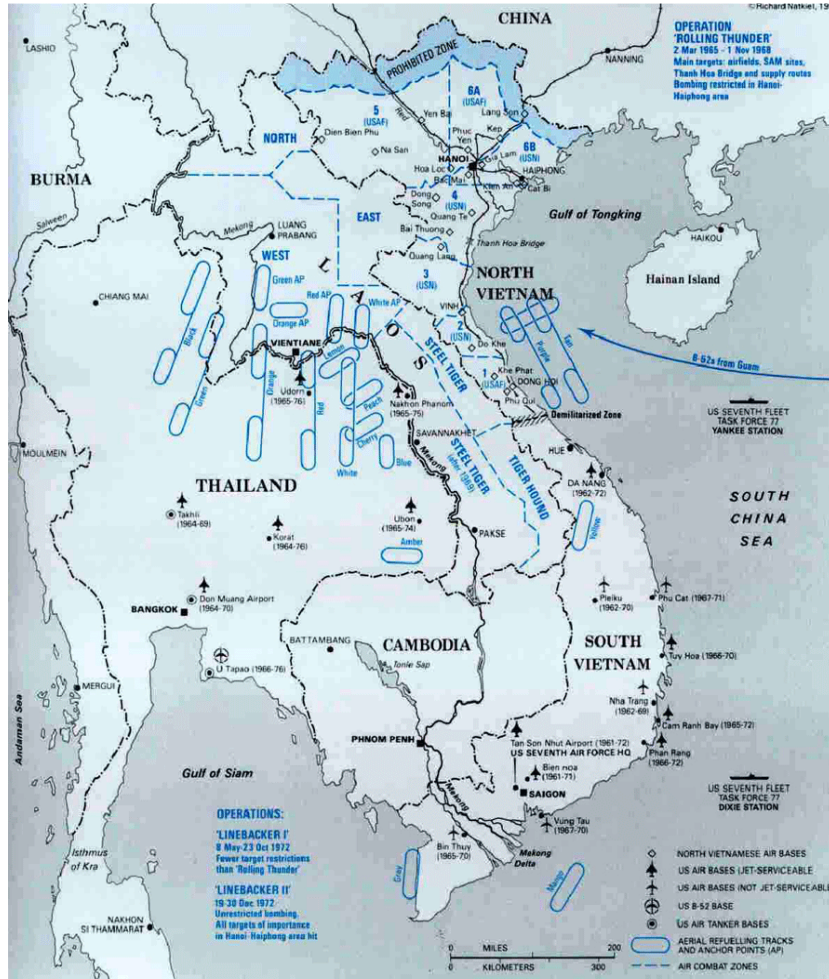
Wymienione incydenty skłoniły prezydenta Johnsona do wystąpienia do Kongresu USA o uchwalenie rezolucji w sprawie podjęcia wszelkich niezbędnych środków, z użyciem siły włącznie, w celu odparcia kolejnych ataków na wojska USA lub obrony państw znajdujących się pod ich opieką. Kongres przyjął 7 sierpnia *Rezolucję w sprawie zatoki tonkińskiej*²⁹, dając tym samym prezydentowi prawo do użycia wojsk w regionie.

Mimo szerokiego poparcia społecznego dla przyjętej rezolucji, decyzja o rozpoczęciu natychmiastowych działań jednak nie zapadła. Sztab sił powietrznych rozpoczął prace nad planem *JCS 94-Target List*, zawierającym listę celów uderzeń lotniczych, których zniszczenie w opinii analityków zmusiłoby DRW do zerwania wsparcia udzielanego oddziałom Vietcongu. Do 6 lutego 1965 roku operacyjne użycie lotnictwa miało charakter ograniczony – prowadzono elektroniczne i fotograficzne rozpoznanie nad terytorium przeciwnika. Dopiero po ataku partyzantów na amerykańską bazę lotniczą w Pleiku lotnictwo USA rozpoczęło (11 lutego 1965 r.) bombardowania w ramach operacji *Rolling Thunder*³⁰. Od początku przyjęto jednak błędne założenia. Autor koncepcji powietrznej operacji w Wietnamie, sekretarz obrony Robert Mc Namara, był bardziej biznesmanem niż wojskowym strategiem – rozumował kategoriami zysków i strat. Był przekonany, że jeśli straty w wyniku bombardowań okażą się dla komunistycznej północy zbyt dotkliwe, Hanoi przestanie wspierać działania Vietcongu. Ataki USA miały mieć jednak ograniczony charakter – dewastacja północnej części Wietnamu miała przebiegać stopniowo, małymi krokami aż do skutku. Narzucone, politycznie poprawne tzw. *reguły zaangażowania* wprowadzały dla pilotów absurdalne ograniczenia, np. atak na północnowietnamskie myśliwce mógł się odbyć dopiero po rozpoznaniu wzrokowym, co pozbawiało pilotów przewagi wynikającej z posiadania bardziej nowoczesnych i lepiej wyposażonych maszyn. Aby uniknąć niebezpieczeństwa zabicia kogoś z licznych w siłach zbrojnych DRW radzieckich doradców wojskowych, zakazano atakowania samolotów przeciwnika na lotniskach oraz stanowisk artylerii przeciwlotniczej, chyba że ta pierwsza rozpocznie ogień. To ograniczenie wyjątkowo bulwersowało pilotów i narażało na ciężkie straty lotnictwo amerykańskie. Planiści prawdopodobnie nie zdawali sobie sprawy, że w momencie odpalenia pocisków przez obronę przeciwlotniczą pilot ma już niewielkie pole manewru jeśli idzie o przeciwdziałanie. Reguły zaangażowania przeczyły podstawowym zasadom taktyki sił powietrznych, pozbawiały lot-

²⁹ J. Odziemkowski, *Konflikty...*, wyd. cyt., s. 89.

³⁰ Por., P. Ostaszewski, *Wietnam...*, wyd. cyt., s. 404.

nictwo amerykańskie jednego z głównych czynników przewagi, jakim jest zaskoczenie. Co więcej, za ich złamanie groził pilotowi sąd wojenny³¹, co bardzo negatywnie wpływało na morale walczących. Przede wszystkim jednak nie zdecydowano się na ataki na cele o znaczeniu strategicznym – lotnictwu nie wolno było bombardować celów położonych w odległości mniejszej niż 40 km od granicy chińskiej, 15 km od Hanoi i 5 km od Hajfongu – głównego portu Wietnamu Północnego.

Źródło: <http://www.vva875.org/Pages/notes.html#>.

Rys. 3. Szkic operacji Rolling Thunder

Popelniono także inny poważny błąd, aby nie zwiększać napięć na liniach Waszyngton – Pekin i Waszyngton – Moskwa, na kilka dni przed roz-

³¹ J. Odziemkowski, *Międzynarodowe...*, wyd. cyt., s. 119.

poczęciem operacji *Rolling Thunder* poinformowano Chiny i Rosję o planach bombardowań³². O ile *reguły zaangażowania* pozbawiały siły USA przewagi wynikającej z zaskoczenia na poziomie taktycznym, o tyle informacja rozesłana do władz komunistycznych wspierających rząd w Hanoi uniemożliwiła zaskoczenie przeciwnika na poziomie strategicznym, dając mu czas na przygotowania.

W maju 1965 roku do Wietnamu wkroczyły także amerykańskie jednostki lądowe³³. Stało się to, przed czym od czasu wojny w Korei przestrzegało wielu obserwatorów, analityków politycznych i wojskowych – USA zaangażowało się w wojnę lądową na kontynencie azjatyckim. Armia zorganizowana, uzbrojona i wyszkolona głównie na potrzeby wojny konwencjonalnej weszła w świat gęstych lasów tropikalnych pełnych pułapek i deszczów monsunowych uniemożliwiających użycie ciężkiego sprzętu.

Na obszarze Wietnamu Południowego rozgorzała typowa, pozbawiona wyraźnej linii frontu walka partyzancka. W starciu z ruchliwym przeciwnikiem siły lądowe potrzebowały silnego wsparcia z powietrza na szczeblu taktycznym, lotnictwo było jednak zaangażowane w ataki na cele operacyjne. Dążąc do bardziej efektywnego i skutecznego wykorzystania lotnictwa, amerykańskie dowództwo dokonało podziału Wietnamu Południowego na 214 rejonów wyposażonych w naziemne stacje naprowadzania³⁴. We wrześniu siły amerykańskie wzmocniła 1 Dywizja Kawalerii Powietrznej wyposażona w około 400 śmigłowców różnych typów i przeznaczenia³⁵. Niemal natychmiast po przybyciu kawaleria powietrzna wzięła udział operacji *Concord* w dolinie Suoi La koło An Khe, gdzie osaczono 33. i 66. pułk piechoty armii północnowietnamskiej. Na jaw wyszły przy tym jednak braki w zdolności współdziałania z innymi rodzajami wojsk i sił zbrojnych. 10 października, tuż po zakończeniu ostrzału artyleryjskiego pozycji wietnamskich, śmigłowce 3 Brygady Kawalerii wysadziły desant na tyłach obrony nieprzyjaciela. Podążające tuż za desantem samoloty szturmowe rzuciły swój ładunek zanim śmigłowce zdążyły się poderwać i opuścić rejon bombardowania. W efekcie 11 śmigłowców zostało zniszczonych bądź uszkodzonych, a życie straciło 22 żołnierzy.

Na skuteczność amerykańskich działań powietrznych bez wątpienia znaczący wpływ miała gęsta dżungla, która znacznie ograniczała potencjał wsparcia powietrznego sił USA, stanowiąc doskonałe schronienie dla sił i środków rażenia przeciwnika. Dlatego też począwszy od walk o przełamanie blokady bazy Plei Me w zachodniej części Płaskowyżu Centralnego,

³² A. Radomyski, *Obrona powietrzna we współczesnych konfliktach zbrojnych. Wietnam (1964-1973)*, AON, Warszawa 2005, s. 17.

³³ G. L. Rottman, *Wojska amerykańskie w Wietnamie 1965-1973*, Bellona, Warszawa 2010, s. 9.

³⁴ J. Odziemkowski, *Międzynarodowe...*, wyd. cyt., s. 121.

³⁵ Por., J. Pimlott, *Wojna...*, wyd. cyt., s. 49-58.

Amerykanie rozpoczęli stosowanie na masową skalę chemicznych środków defoliacyjnych niszczących listowie.

Piloci amerykańscy udowodnili jednak, że mimo krępujących *reguł zaangażowania* są w stanie zadać przeciwnikowi dotkliwe straty. W okresie od lipca do grudnia 1965 roku, kiedy celami nalotów były głównie elementy systemu energetycznego kraju, udało się pozbawić przeciwnika 70% rezerw paliw i smarów, zniszczyć elektrownię Uong Bi produkującą 25% północnowietnamskiej energii elektrycznej oraz poważnie uszkodzić elementy infrastruktury przesyłowej³⁶. Politycy popełnili jednak kolejny błąd, ponieważ pod koniec grudnia zarządono 37-dniową przerwę w bombardowaniach, którą Wietnamczycy z północy bardzo skrupulatnie wykorzystali do wzmocnienia własnych sił. Przy wydatnym wsparciu krajów bloku wschodniego (którego wartość przekraczała miliard dolarów rocznie, co na owe czasy było znaczącą sumą), DRW zwiększyła liczbę stacji radarowych z 22 do 47, rozlokowała liczne wyrzutnie rakiet typu ziemia-powietrze, a także wzmocniła swoje siły powietrzne kolejną partią MIG-21. W kwestii sprzętu wojskowego w ciągu miesiąca siłom północnowietnamskim udało się wyrównać poniesione straty z dużą nadwyżką. Z powodu braku konsekwencji w działaniu bombardowania nie osiągnęły głównego zakładanego celu – wsparcie władz z Hanoi dla Vietcongu ciągle płynęło szlakami wodnymi przez terytorium sąsiedniego Laosu na południe.

Niepowodzenia sił amerykańskich wynikały z faktu, iż pomiędzy walczącymi wojskami a naczelnym dowództwem, planującym ich użycie z odległości kilku tysięcy kilometrów istniała ogromna przepaść. Zlekceważono podstawowe zasady sztuki wojennej, jakimi są zaskoczenie i ześrodkowanie wysiłków. Lotnictwo straciło przez to ok. 900 maszyn bojowych, poległo 382 pilotów, a los 702 nie był znany³⁷. Operacja *Rolling Thunder* zakończyła się oficjalnie 1 listopada 1968 roku.

Niepowodzenie w powietrzu zmusiło Amerykanów do znaczącego zwiększenia zaangażowania w działaniach lądowych. W latach 1965-1967 liczebność kontyngentu wzrosła z 35 tys. do blisko pół miliona żołnierzy. Armia Wietnamu Południowego liczyła w tym czasie około 420 tys. ludzi. W obu armiach około 1/3 żołnierzy znajdowała się w jednostkach liniowych. Dodatkowo w wojnie wietnamskiej walczyły oddziały z Korei Południowej (48 tys. żołnierzy), Australii (6 tys.) i Tajlandii (2,4 tys.)³⁸. Liczebność Vietcongu szacowano wtedy na ok. 400 tys. żołnierzy. Dysproporcję w ilości wojsk siły partyzanckie skutecznie niwelowały innymi czynnikami, takimi jak: doskonała znajomość terenu, odporność na warunki klimatyczne, perfekcyjne opanowanie sztuki tworzenia zasadzek i pułapek oraz wysokie morale i wiara w słuszność prowadzonej walki.

³⁶ J. Odziemkowski, *Konflikty...*, wyd. cyt., s. 92-93.

³⁷ Tamże, s. 94.

³⁸ J. Odziemkowski, *Międzynarodowe...*, wyd. cyt., s. 125.

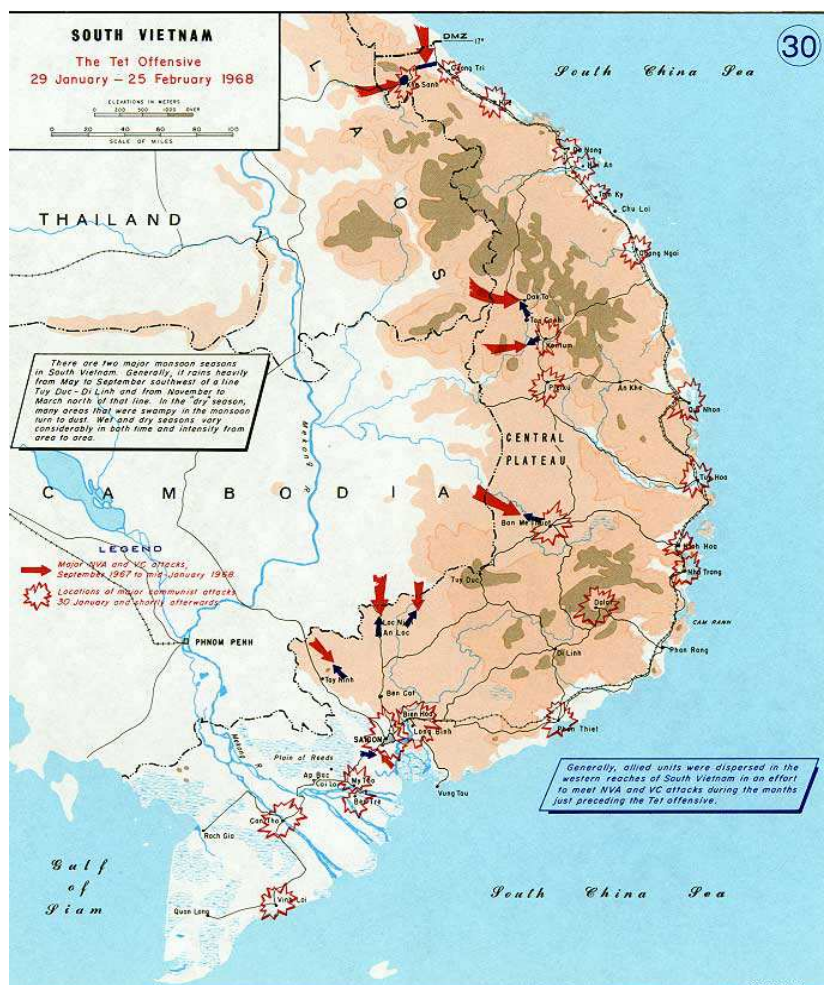
Przewaga ilościowa i technologiczna sił broniących południa Wietnamu umożliwiła przeprowadzenie w latach 1966-67 kilku udanych operacji, zadających przeciwnikowi znaczące straty. Rozbite oddziały szybko jednak odtwarzano napływającymi ochotnikami lub ludźmi przymusowo powołanymi pod broń. W rzeczywistości sukcesy militarne południa nie osłabiły znacząco potencjału komunistów, nie mniej jednak zmusiły ich do zmiany taktyki działania. Postanowiono o przeniesieniu ciężaru walk z dżungli i pól ryżowych na tereny zurbanizowane, co miało porwać i zmobilizować mieszkańców południa do walki po stronie partyzantów z Vietcongu i jednocześnie osłabić morale przeciwnika, który dotąd na tych terenach mógł operować bezpiecznie. Rozpoczęły się intensywne przygotowania do ofensywy. Szlakiem Ho Szi Mina płynęło znacznie zwiększone zaopatrzenie, agenci wywiadu północnowietnamskiego zbierali wszelkie możliwe informacje o sytuacji w miastach i bazach amerykańskich oraz ruchu wojsk przeciwnika. Aby odciągnąć uwagę Amerykanów od terenów, które miały być opanowane w pierwszym etapie ofensywy, skierowano dwie dywizje armii DRW w rejon strefy zdemilitaryzowanej z zadaniem otoczenia bazy piechoty morskiej w Khe Sanh³⁹. Ruchy wojsk podległych władzom w Hanoi nie uszły uwadze Amerykanów, którzy jednak dali się nabrać na północnowietnamski fortel. Nie spodziewano się bowiem, aby partyzanci mieli możliwość skutecznego zaatakowania miast, natomiast bardziej prawdopodobny w ocenie Amerykanów był scenariusz ataku głównymi siłami z przez strefę zdemilitaryzowaną lub z terytorium Laosu na ufortyfikowane placówki piechoty morskiej. Zlekceważono siły komunistów, mimo iż przechwytywano komunikaty i rozkazy nakazujące zajęcie miast (uznawano je za materiał propagandowy).

Na rozpoczęcie ofensywy dowództwo północnowietnamskie wybrało okres święta Tet, będącego jednym z najbardziej uroczystych świąt wietnamskich. Z operacyjnego punktu widzenia okres ten był idealny do rozpoczęcia działań – w trakcie święta Tet obowiązywał zwyczajowy nakaz przerywania wszelkich sporów⁴⁰, w poprzednich latach obie strony zawieszały działania na okres świąteczny. Nikt więc nie spodziewał się, że ofensywa może rozpocząć się w trakcie karnawału. W dniu 29 stycznia 1968 roku rozpoczęło się 48-godzinne zawieszenie broni ogłoszone przez dowództwo południowowietnamskie, które siły Vietcongu i Wietnamskiej Armii Ludowej wykorzystały na przegrupowanie w rejon uderzenia. Ofensywa rozpoczęła się nocą z 30 na 31 stycznia. Pierwszoplanowym celem było zdobycie stolicy Republiki Wietnamu, Sajgonu, gdyż sukces ten miałby ogromne zna-

³⁹ Mimo, iż miały być to w głównej mierze działania pozoracyjne, mające na celu odwrócenie uwagi Amerykanów od koncentracji sił północnowietnamskich wokół miast południa, oblężenie Khe Sanh trwało dłużej, niż cała ofensywa Tet.

⁴⁰ <http://www.miedzykulturowa.org.pl/cms/swieto-tet-wspomnienia-z-obchodo.html> [dostęp: 30.03.2012].

czenie propagandowe. Do ataku na miasto przeznaczono znaczne siły (35 batalionów⁴¹), z których część miała w swoich szeregach mieszkańców miasta, doskonale znających teren działań. Ciężkie walki wybuchły także w dolinie Mekongu (zaatakowano 13 miast) oraz centralnej części Wietnamu Południowego (10 miast)⁴². Pomimo uzyskania przez napastników efektu zaskoczenia wyniki działań nie były zadowalające. Błyskawiczna reakcja Amerykanów spowodowała szybkie wyparcie przeciwnika z zaatakowanych miast.

Źródło: http://historypicturesandimages.blogspot.com/2010_04_01_archive.html [dostęp: 03.12.2013].

Rys. 4. Ofensywa Tet

⁴¹ J. Odziemkowski, *Międzynarodowe...*, wyd. cyt., s. 128.

⁴² Tamże, s. 129.

Szczególnie bolesna dla Hanoi była porażka w Sajgonie, gdzie nie zdano przejąć żadnego z założonych celów (m.in. ambasady USA, Kwatery Głównej Południowowietnamskich Połączonych Sztabów, Pałacu Niepodległości czy bazy lotniczej). Najcięższe walki stoczono o trzecie co do wielkości miasto w południowej części Wietnamu – Hue. Bitwa trwała 25 dni, a straciło w niej życie 216 Amerykanów, 384 żołnierzy południowowietnamskich i ok. 5000 poległych żołnierzy WAL i Vietcongu⁴³.

Ostatecznie do załamania się ofensywy przyczynił się brak koordynacji działań. Dążenie do zachowania tajemnicy spowodowało, że dowódcy mieli bardzo ograniczony dostęp do informacji na temat położenia i zadań sąsiadów. Czasami nie wiedzieli nawet, że biorą udział w dużej operacji. Z militarnego punktu widzenia ofensywa Tet okazała się dotkliwą porażką dla Vietcongu i jego sojuszników, których siły zostały praktycznie zdziesiątkowane. Znacząco ucierpiało także morale, o czym może świadczyć skala dezercji – po zakończeniu ofensywy Tet w latach 1968-1969 ponad 170 tys. żołnierzy Vietcongu i WAL dobrowolnie złożyło broń, aby skorzystać z programu *otwartych drzwi*⁴⁴.

W cieniu ofensywy Tet toczyła się nie mniej ważna walka o Khe Sanh – bazę piechoty morskiej zbudowaną w 1962 roku w odległości 10 km od granicy z Laosem i 23 km od linii demarkacyjnej. Z racji swojego położenia stanowiła doskonały punkt wypadowy do ataków na szlak Ho Chi Minha. Od 1967 roku bazę obsadzał 26. Pułk Piechoty Morskiej. Na okolicznych wzgórzach ulokowano silne posterunki, baza wyposażona była także w znaczną ilość środków artyleryjskich. W grudniu wywiad wykrył ruchy dwóch dywizji wietnamskich (20 tys. żołnierzy) skrycie otaczających bazę. Pierwsze wietnamskie ataki na Khe Sanh rozpoczęły się 21 stycznia 1968 roku. Prezydent Johnson osobiście zażądał utrzymania bazy za wszelką cenę. Bazę natychmiast wzmocniono do 6 tys. żołnierzy. Ze względu na brak korzystnych połączeń lądowych, zaopatrywanie bazy spadało na barki lotnictwa. Do tego zadania wyznaczono 186 samolotów, które w ciągu 75 dni oblężenia dostarczyły 12 430 ton ładunku, 2 627 żołnierzy oraz ewakuowały 1 574 poległych i rannych⁴⁵. Siły powietrzne odegrały także kluczową rolę w zwalczaniu przeciwnika wokół Khe Sanh. Wystarczy jedynie powiedzieć, że w trakcie oblężenia bazy lotnictwo zrzuciło łącznie około 110 tys. ton bomb i rakiet, co czyni teren wokół bazy jednym z najintensywniej bombardowanych w historii wojen.

⁴³ J. Odziemkowski, *Konflikty...*, wyd. cyt., s. 98.

⁴⁴ Program polegający na udzielaniu pomocy i umożliwianiu rozpoczęcia nowego życia tym żołnierzom Vietcongu i Wietnamskiej Armii Ludowej, którzy dobrowolnie złożyli broń i zrezygnują z poparcia dla sił komunistycznych. Zob., J. Odziemkowski, *Międzynarodowe...*, wyd. cyt., s. 133.

⁴⁵ J. Odziemkowski, *Konflikty...*, wyd. cyt., s. 99.

Do obrony bazy stosowano najbardziej zaawansowaną technologię militarną. Wokół bazy rozmieszczono 250 czujników elektronicznych, które wyłapywały każdy dźwięk i ruch wojsk wietnamskich i przesyłały sygnały do Centrum Nadzorczego w Nakhon Phonom w Tajlandii. Po przetworzeniu dokładne informacje o położeniu wojsk nieprzyjaciela trafiały do Khe Sanh. Dzięki temu udało się rozbić siły przeciwnika atakami lotniczymi i artyleryjskimi (m.in. 4, 8 i 29 lutego), zanim zdołały one dotrzeć do pierwszej linii obrony. Po odparciu ofensywy Tet 1 kwietnia Amerykanie przystąpili do odblokowania Khe Sanh i po kilku dniach walk przełamali pierścień okrążenia. W walkach poległo około 400 Amerykanów i blisko 10 tys. Wietnamczyków.

Po sukcesach ofensywy Tet i Khe Sanh Waszyngton po raz kolejny nie zdecydował się jednak pójść za ciosem i uderzyć na bazy komunistów na terytorium Kambodży, co praktycznie pozbawiłoby Hanoi możliwości (przynajmniej na dłuższy czas) prowadzenia operacji siłami WAL na południu. Wykorzystując względny spokój i przerwę w nalotach, armia DRW po raz kolejny sięgnęła po pomoc wojskową ze strony Chin oraz ZSRR i zdołała odbudować mocno naruszony potencjał.

Niewątpliwie na decyzje polityczne wpływ wywierało malejące poparcie społeczne dla działań amerykańskich w Wietnamie. Popularna w tych latach wśród młodzieży *ideologia buntu* i rosnące wpływy pacyfistyczne, przysparzały popularności ruchom lewackim, reklamującym się populistycznymi hasłami humanizmu i obrony praw człowieka. Dodatkowo niechęć do wojny wietnamskiej w społeczeństwie podsycaly szukające sensacji mass media. Manipulacja faktami prowadziła do wykreowania obrazu ogólnej klęski wojsk amerykańskich. Utrwalenie w świadomości Amerykanów przekonania o porażce i upowszechnienie wypaczonego obrazu sytuacji w Wietnamie było niewątpliwym sukcesem komunistów, którzy udowodnili, że wysiłek wojenny przeciwnika można zniweczyć skutecznie manipulując społeczeństwem na jego terytorium. W obliczu tych okoliczności prezydent Johnson już 13 maja 1968 roku rozpoczął w Paryżu negocjacje pokojowe⁴⁶.

W styczniu 1969 roku wyścig do Białego Domu wygrał republikanin Richard Nixon. Dla jego opcji politycznej wojna w Wietnamie była główną przeszkodą do odprężenia w zmaganiach zimnowojennych. Prezydent był jednak przekonany, że wojna musi zakończyć się czymś w rodzaju *honorowego pokoju*, co oznaczało, że Państwo Wietnamskie mimo wszystko nie mogło dostać się w ręce komunistów. W tej sytuacji ratunkiem zarówno dla Stanów Zjednoczonych, jak i dla Republiki Wietnamu miał być proces *wietnamizacji* wojny. Istotą tego zjawiska miało być stopniowe przekazywanie odpowiedzialności za prowadzenie wojny siłom południowowietnamskim

⁴⁶ Zob., tamże, s. 101.

przy jednoczesnym ich modernizowaniu i rozbudowywaniu⁴⁷. Nixon nie zrezygnował przy tym z wykorzystywania siły militarnej USA. W obliczu koncentracji sił północnowietnamskich w bazach na terytorium Kambodży zdecydował się na kroki, których nie odważył się podjąć jego poprzednik – w kwietniu 1970 roku zezwolił na wkroczenie wojsk amerykańskich do Kambodży i atak na bazy WAL, paraliżując przygotowania do kolejnej ofensywy. Operacja w Kambodży była ostatnim dużym przedsięwzięciem w trakcie tej wojny, w którym wzięły udział amerykańskie wojska lądowe. W lutym 1971 roku siły powietrzne USA zaatakowały także bazy komunistów na terytorium Laosu, zadając armii DRW kolejną dotkliwą klęskę (straty sięgnęły ok. 20 tys. żołnierzy).

Odtwarzanie sił zabrało komunistom ponad rok. W marcu 1972 roku podjęli kolejną wielką ofensywę, zwaną *ofensywą wiosenną*⁴⁸. Tym razem nie silono się na pozory, atak został przeprowadzony wprost przez strefę zdemilitaryzowaną. Uderzenie miało niemal całkowicie charakter klasycznej operacji wojennej: obok piechoty w ofensywie brały udział czołgi T-54 i pływające PT-76, transportery opancerzone, artyleria i wyrzutnie raketowe⁴⁹. Działania partyzanckie zeszyły w niej na drugi plan, pełniąc jedynie funkcję wspomagającą. Dzięki potężnemu i niespodziewanemu natarciu napastnikom udało się przełamać obronę wojsk sajgońskich i zająć strategicznie ważne miasto Quang Tri. Siłom południowowietnamskim udało się jednak zmobilizować i w ciągu trzech miesięcy przejść do kontrofensywy, wypierając przeciwnika (przy znaczącym amerykańskim wsparciu lotniczym) na pozycje wyjściowe. W odpowiedzi na jawną agresję DRW prezydent Nixon 15 kwietnia polecił wznowić bombardowania Wietnamu Północnego – nowa operacja pod kryptonimem *Freedom Train* znosiła część ograniczeń narzucanych pilotom podczas operacji *Rolling Thunder*. Jednakże w ciągu blisko trzech lat przerwy w zmasowanych atakach lotniczych Wietnam Północny znacząco rozbudował potencjał przeciwlotniczy (posiadał 8 tys. dział, kilkadziesiąt nowoczesnych wyrzutni rakiet oraz otrzymał 250 nowoczesnych myśliwców z ZSRR). Zmasowana obrona zadała Amerykanom znaczne straty, a efekty ataków były znikome. W dniu 10 maja siły powietrzne przeprowadziły operację pod kryptonimem *Linebacker* – wielki nalot na pięć mostów i głównych linii kolejowych łączących Hanoi z portem w Hajfongu, gdzie lądowała większość pomocy z krajów bloku wschodniego⁵⁰. Po raz pierwszy użyto wtedy bomb naprowadzanych laserem. Działania te powtarzano w kolejnych dniach, jednak ta operacja – podobnie jak poprzednie – nie

⁴⁷ Por., R. Przybylski, *Wojna w Wietnamie*, dostępne w Internecie: http://historia.na6.pl/wojna_w_wietnamie [dostęp: 30.03.2012].

⁴⁸ Zob., J. Odziemkowski, *Międzynarodowe...*, wyd. cyt., s. 136.

⁴⁹ Por., A. Radomyski, *Obrona...*, wyd. cyt., s. 20.

⁵⁰ J. Odziemkowski, *Konflikty...*, wyd. cyt., s. 103.

osiągnęła podstawowego celu, jakim było zmuszenie Hanoi do rezygnacji z prób zawładnięcia południem.

Równoległe z działaniami wojennymi prowadzone były intensywne negocjacje pokojowe w Paryżu (w latach 1969-1973 odbyło się 174 rundy rozmów⁵¹), ich efekty były jednak znikome. W dniu 13 grudnia 1972 roku delegacja DRW w obliczu impasu panującego od kilku miesięcy w negocjacjach zerwała rozmowy. W tej sytuacji prezydent Nixon wystosował 72-godzinne ultimatum dla władz w Hanoi na powrót do stołu rokowań. Po upływie tego czasu 17 grudnia dowództwo amerykańskich sił powietrznych otrzymało zgodę na rozpoczęcie operacji *Linebacker II*. W trakcie operacji rozpoczęły się najcięższe bombardowania Wietnamu Północnego w przeciągu całej wojny. Dzięki precyzyjnym atakom udało się sparaliżować ruch wokół miast, zadając przeciwnikowi ogromne straty w infrastrukturze przy jednoczesnej minimalizacji strat w ludziach. Ta jedenastodniowa nieograniczona ofensywa powietrzna okazała się sukcesem zarówno z militarne­go, jak i politycznego punktu widzenia – delegacja północnowietnamska wznowiła rozmowy i 15 stycznia zaakceptowała stawiane warunki. Układ pokojowy został podpisany 27 stycznia przez przedstawicieli Stanów Zjednoczonych, Wietnamu Południowego, Demokratycznej Republiki Wietnamu i Vietcongu. Waszyngton zobowiązał się do wycofania całości sił w ciągu 60 dni w zamian za uwolnienie wszystkich amerykańskich jeńców. W porozumieniu nie było natomiast mowy o wycofaniu sił DRW z terytorium Wietnamu Południowego⁵².

Hanoi nie zrezygnowało tymczasem z prób zjednoczenia kraju pod swoim przewodnictwem. Wojna trwała więc nadal. Amerykanie, przewidując taki scenariusz, przyznali sajgońskim władzom, jeszcze przed podpisaniem układu pokojowego, pomoc w wysokości 1 miliarda dolarów rocznie. Przy wsparciu Waszyngtonu udało się gruntownie zmodernizować południowowietnamską armię, która w 1973 roku liczyła 1,3 miliona żołnierzy⁵³. W pierwszym okresie walk udało jej się odnieść kilka znaczących sukcesów, jednak z upływem czasu w armii zaczął narastać kryzys. Pomoc amerykańska stopniowo się kurczyła (a na dodatek większość rozkradana była przez skorumpowanych urzędników), co przy kryzysie gospodarczym panującym na południu spowodowało drastyczne spadki wartości żołdu. Przeciwnik tymczasem przeszedł do kontrofensywy, co jeszcze bardziej wpłynęło na morale sił z południa. Już pod koniec 1974 roku południowowietnamskie siły zbrojne liczyły zaledwie 180 tys. żołnierzy armii regularnej, 289 tys. W oddziałach regularnych, 193 tys. w oddziałach terytorialnych, 63 tys. W siłach powietrznych i 40 tys. w marynarce wojennej. Dysponowały ok. 350 czołgami, 880 transporterami opancerzonymi i blisko 1700 samolotami.

⁵¹ Tamże, s. 21.

⁵² Por., J. Pimlott, *Wojna...*, wyd. cyt., s. 179.

⁵³ Zob., J. Odziemkowski, *Międzynarodowe...*, wyd. cyt., s. 138.

Siły północnowietnamskie w Wietnamie Południowym liczyły zaś ok. 335 tys. żołnierzy wspieranych przez około 40-tysięczną partyzantkę. Posiadały także wyraźną przewagę w sprzęcie.

Zarówno armia, jak i społeczeństwo były zmęczone wojną i nie zdolne do ponoszenia dalszych wysiłków. Tymczasem zindoktrynowani komuniści parli do przodu i 30 kwietnia 1975 roku oddziały WAL wkroczyły do Sajgonu. Prezydent Minh ogłosił drogą radiową kapitulację i oddał się w ręce żołnierzy północnowietnamskich.

Wojna w Wietnamie okazała się mimo wszystko porażką USA, szczególnie z politycznego punktu widzenia. Amerykanom nie udało się zbrojnie powstrzymać ekspansji komunizmu. W dniu 25 kwietnia 1976 roku w obu częściach Wietnamu odbyły się wybory, ściśle kontrolowane przez komunistów, w których rezultacie pozostałe siły w kraju zostały całkowicie zmarginalizowane. Przystąpiono do przeprowadzania gruntownych reform na południu kraju, wprowadzając gospodarcze i polityczne wzorce z północy. Niestety nie uwzględniono diametralnie różnych warunków panujących na Południu. W wyniku skrajnej nędzy z Wietnamu do roku 1980 uciekło ponad 1,5 miliona uchodźców, przeważnie drogą morską⁵⁴. Komunistyczny Wietnam, przy wydatnym wsparciu ZSRR, próbował odegrać rolę regionalnego mocarstwa. W 1975 roku siły wietnamskie wkroczyły do Laosu, by pomóc w stłumieniu antykomunistycznej partyzantki. Podobna sytuacja miała miejsce trzy lata później w Kambodży, kiedy na „prośbę” (utworzonego specjalnie na tę okoliczność) Zjednoczonego Frontu Wyzwolenia Kambodży, armia wietnamska rozpoczęła trwającą niemal 11 lat okupację kraju. Częściowo sprawdził się przewidywany amerykański *scenariusz domina*, jednak skala tego zjawiska była zdecydowanie mniejsza niż zakładano.

Wojna okazała się ogromną klęską humanitarną. Według szacunkowych statystyk zginęło od 1,5 do 2 milionów Wietnamczyków, a liczba rannych jest niemożliwa do oszacowania. Duże straty ponieśli też Amerykanie: w walkach zginęło ok. 58 tys. żołnierzy, a rannych zostało ponad 300 tys. Szacowany koszt konfliktu po stronie amerykańskiej opiewał na 111 miliardów dolarów⁵⁵.

W Stanach Zjednoczonych trwałym dziedzictwem wojny pozostał tzw. *syndrom wietnamski*, którego esencja zawiera się w hasle: *no more Vietnam*⁵⁶. Nadał on polityce zagranicznej Waszyngtonu wyjątkowo izolacjonistyczny charakter na blisko 20 lat. Wizja zaangażowania się w jakikolwiek konflikt lokalny pociągała za sobą wyobrażenia o dużych stratach w ludziach oraz ogromnych kosztach finansowych i politycznych, z jakimi

⁵⁴ Zob., tamże, s. 141.

⁵⁵ S. Dagget, *Costs of Major U.S. Wars*, Congressional Research Service Report for Congress (RS22926), 24.07.2008. Raport dostępny w Internecie: http://www.history.navy.mil/library/online/costs_of_major_us_wars.htm [dostęp: 02.04.2012].

⁵⁶ Zob., A. Dmochowski, *Wietnam 1962-1975*, Bellona, Warszawa 2003, s. 328-329.

musieliby się liczyć aktualnie rządzący. *Syndrom wietnamski* skutecznie blokował mocarstwowe aspiracje Waszyngtonu. Co więcej, wycofanie się USA z Wietnamu i pozostawienie sojusznika samego w śmiertelnej walce o przetrwanie zostało odebrane w środowisku międzynarodowym jako ewidentna zdrada⁵⁷. Upadek Wietnamu Południowego przypieczętował spadek prestiżu i wiarygodności Stanów Zjednoczonych na arenie międzynarodowej, na czym znacząco zyskał Związek Radziecki (przełom lat 70. i 80. to okres największej prosperity Kremla, zwłaszcza w krajach Trzeciego Świata).

Z militarnego punktu widzenia Wietnam stał się dla USA (i częściowo także dla ZSRR) poligonem doświadczalnym, na którym testowano nowe rodzaje uzbrojenia. Doświadczenia z tego konfliktu pozwoliły wejść armii amerykańskiej na drogę komputeryzacji. Spowodowało to jednak nasilenie się wyścigu zbrojeń – Moskwa, aby nie stracić kontaktu z rywalem, wymusiła na państwach należących do Układu Warszawskiego znaczne zwiększenie wydatków na cele wojskowe, co doprowadziło niektóre z nich (w tym Polskę) do załamania gospodarczego. Pentagon w Wietnamie testował koncepcję wojny ograniczonej, badał także taktyczno-operacyjne założenia wykorzystania różnorodnego zaawansowanego uzbrojenia i sprzętu wojskowego w warunkach skrajnie trudnego TDW. Wojna miała charakter typowo partyzancki, gdzie działania prowadzone były bez wyraźnej linii frontu, przeważnie wzdłuż dróg, rzek, kanałów oraz w rejonach baz wojskowych (takie same cechy można przypisać także I wojnie indochińskiej). Z punktu widzenia sztuki wojennej II wojna indochińska okazała się nieocenioną lekcją działań przeciwpartyzanckich – Amerykanie wypracowali w tym czasie szereg typów działań (operacji), jak np. *szukaj i niszczy* według poglądów gen. Westmorelanda, *oczyszczaj (niszczy) i utrzymuj* według poglądów gen. Abramsa, czy też *szybkie przeciwdziałanie obwodami* oraz działania mające na uwadze obronę urządzeń infrastruktury wojskowej⁵⁸. W Wietnamie można także dostrzec podwaliny współczesnego podejścia do zarządzania bezpieczeństwem sił (*force protection*).

Podsumowując należy stwierdzić, że u podstaw konfliktów zbrojnych w Wietnamie w XX wieku leży zarówno przyczyny strukturalne, koniunkturalne

⁵⁷ Amerykańska administracja zdawała sobie z tego sprawę jeszcze przed wycofaniem wojsk i wynegocjowaniem postanowień traktatu pokojowego. Henry Kissinger stwierdził nawet że *prezydent Ford i ja nie mieliśmy złudzeń co do tego, że tragedia musi nastąpić. (...) Byliśmy przekonani, że odcięcie pomocy dla sojuszników będzie miało katastrofalny wpływ na narody, które powierzyły Ameryce swoje bezpieczeństwo*. Zob., H. Kissinger, *Kryzys*, Wydawnictwo Dolnośląskie, Wrocław 2005, s. 335.

⁵⁸ Zob., J. Poksiński (red.), *Sztuka...*, wyd. cyt., s. 67.

ralne, jak i okazjonalne. Jednymi z podstawowych czynników konfliktotwórczych z grupy przyczyn strukturalnych były bez wątpienia czynniki historyczne i długotrwałe okresy zewnętrznego uzależnienia narodu wietnamskiego, który zmęczony okupacjami dążył do uzyskania niepodległości. Wśród przyczyn koniunkturalnych należy wskazać zaszłości kolonialne oraz zimnowojenne zmagania mocarstw, które kształtowały przebieg obu wojen. Bez wątpienia krępujące *reguły zaangażowania* były jedną z głównych przyczyn militarnego niepowodzenia USA w Wietnamie, a w konsekwencji także braku sukcesów politycznych. Amerykańskie działania w Indochinach pokazują, jak niekorzystnie może potoczyć się wojna, w której polityka angażuje się w sferę działań zbrojnych. Należy przy tym zaznaczyć, że w dobie zimnej wojny konflikty zbrojne przesiąknięte były polityką jak nigdy przedtem. W XX wieku w Wietnamie ścierały się interesy Stanów Zjednoczonych, ZSRR, Chin, Japonii, Francji i Wielkiej Brytanii. Kwestie różnic ideologicznych okazały się niemożliwe do rozwiązania drogą pokojową. Co prawda wielkie mocarstwa nie stały się w tej wojnie bezpośrednio, jednakże obecne były po obu stronach frontu, przez co wojnę tę można określić jako *wojnę zastępczą*. Z kolei przyczyny okazjonalne, takie jak: ostrzelanie przez Wietnamczyków francuskiej komisji w Lang Sen (incydent przed I wojną indochińską), czy ataki na okręty Maddox i Turner Joy stały się impulsami do rozpoczęcia działań wojennych.

Bibliografia

1. Ciborowski L., *Polemologia – stan obecny i perspektywy*, [w:] Huzarski M., Szulc B., *Metodologiczna tożsamość polemologii*, AON, Warszawa 2010.
2. Dagget S., *Costs of Major U.S. Wars*, Congressional Research Service Report for Congress (RS22926), 24.07.2008. Dostępne w Internecie: http://www.history.navy.mil/library/online/costs_of_major_us_wars.htm.
3. Dmochowski A., *Wietnam 1962-1975*, Bellona, Warszawa 2003.
4. Gałganek A., *Polemologia jako krytyka peace research*, *Studia Nauk Politycznych*, nr 3-4 (75-76), 1985.
5. Huzarski M., *Kwestie teoretyczne podejścia polemologicznego*, materiał z wykładu w ramach przedmiotu Teoretyczne podstawy polemologii, AON, Warszawa 2013.
6. Huzarski M., *Wiedza o polemologii*, [w:] Huzarski M., Szulc B., *Metodologiczna tożsamość polemologii*, AON, Warszawa 2010.
7. Kęsoń T., *Badania konfliktów zbrojnych i wojen w XX wieku – doświadczenia polemologiczne*, [w:] Huzarski M., Szulc B., *Metodologiczna tożsamość polemologii*, AON, Warszawa 2010.

8. Kęsoń T., *Pojęcie konfliktu i wojny w literaturze. Podejście polemologiczne w badaniach konfliktów zbrojnych*, skrypt internetowy: www.osrodekbadania.waw.pl.
9. Kissinger H., *Kryzys*, Wydawnictwo Dolnośląskie, Wrocław 2005.
10. Kosta R. A., *Kryzys amerykańskiej polityki globalnej w latach 70. XX wieku na przykładzie wojny wietnamskiej i jego konsekwencje dla regionalnego układu sił*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2005.
11. Kukułka J., *Historia współczesnych stosunków międzynarodowych 1945-1996*, Wydawnictwo naukowe Scholar, Warszawa 1996.
12. Naworski M., *I wojna indochińska. Ciąg dalszy*, dostępne w Internecie: <http://www.tpnh.pl/index.php/artykuly/artykuly-naukowe/19-wojna-indochinska-ciag-dalszy>.
13. Naworski M., *I wojna indochińska. Przyczyny wybuchu konfliktu*, dostępne w Internecie: <http://www.tpnh.pl/index.php/artykuly/artykuly-naukowe/14-i-wojna-indochinska-przyczyny-konfliktu>.
14. Odziemkowski J., *Konflikty międzynarodowe po 1945 roku*, wyd. Bellona, Warszawa 2011.
15. Odziemkowski J., *Międzynarodowe konflikty zbrojne po drugiej wojnie światowej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Warszawa 2006.
16. Ostaszewski P., *Wietnam. Najdłuższy konflikt powojennego świata 1945-1975*, Wydawnictwo DiG, Warszawa 2000.
17. Pimlott J., *Wojna w Wietnamie*, Agencja Wydawnicza Morex, Warszawa 1993.
18. Poksiński J. (red.), *Sztuka wojenna sił zbrojnych uczestniczących w wojnach lokalnych i ważniejszych konfliktach zbrojnych po II wojnie światowej*, AON, Warszawa 1997.
19. Przybylski R., *Wojna w Wietnamie*, dostępne w Internecie: http://historia.na6.pl/wojna_w_wietnamie.
20. Radomyski A., *Obrona powietrzna we współczesnych konfliktach zbrojnych. Wietnam (1964-1973)*, AON, Warszawa 2005.
21. Rottman G. L., *Wojska amerykańskie w Wietnamie 1965-1973*, Bellona, Warszawa 2010.
22. *The Pentagon Papers*, Gravel Edition, Volume 1, Chapter 3, *The Geneva Conference, May-July, 1954*, Boston: Beacon Press 1971.
23. Zapolski S., *Wojna partyzancka w Wietnamie 1946-1954*, Warszawa 1976.

**SELECTED ARMED CONFLICTS IN THE
POLEMOLOGICAL APPROACH (PART 1).
THE SECOND INDOCHINA WAR**

Abstract: The article features a short analysis of the Second Indochina War in a polemological approach, i.e. directed to the interdisciplinary character of considerations. The introduction defines polemology's area of interest and problem range of polemological analysis. Then the reasons, course and effects of the Second Indochina War are analysed, which show its "substitute war" character typical for the Cold War time. The polemological view on the conflict reasons, which are classified according to economic, occasional and structural factors, is generally described in the summary.